

FATO, BENI ~, BINIFAT i BENIFAT

i de Calvià (XL, 12.3, 139.13); d'allí deu venir el *Comellar de Na Fàtima*, recollit a l'enq. de Bunyola (XL, 1.14), car són límits tots tres termes.

Del NP femení àrab *Fàtima*. J. F. C.

Fatius, nom que es lleigeix en un doc. de 966: *ipso collo de Fatius*, relatiu a Montcortès (Pall.) (Abadal, *Pall. i Rib.*, núm. 199).

Potser és només baix-llatí: llavors pot ser forma escapçada del NP llatí de *Bonifatius* anàlogament NP it. *Fazio*.

FATO, BENI ~, BINIFAT i BENIFAT

(1) BENIFATO, poble de la Marina val., a l'alta vall de Guadalest, al peu Nord de la Serra d'Aitana.

PRON. LOC.: *benifát*, allí i en els veïns Benimantell i Beniardà, 1963 (xxxv, 35-38, 16-20, 38-42). No hi ha hagut mai allí les formes *Benifató* ni *Benifat* que han escrit alguns.

MENCIONS ANT. 1248: Jaume I donà *Benifato*, alqueria de Guadalest (*Rept.*, 478). Restà població ben morisca fins al S. XVI: segons SSiv. (119) anexa a Beniardà fins a 1535, en què se'n féu rectoria de moriscos. En els censos de 1563 i 1602 tenia 15 i 40 cases de cristians nous (Lapeyre, 42); en el de 1609 no figura perquè va englobat en el total de 400 cases de Guadalest (Reglà, 116); en temps del «Beato» en tenia 15. Es repoblà després de l'expulsió (veg. LzVargas c. 1774, I, 70), i tornava a tenir 80 famílies en temps de Cavanilles (II, 202).

(2) BINIFAT, a Mallorca, és dels veïnats més importants del te. de Costitx, ja arran del te. de Sencelles (17 hab. segons el *N.I.G.E.*), Mascaró (1962), ja l'inclou en el de Sencelles.

PRON.: *biniáf* a Costitx i a Sencelles (XL, 111.13, 116.5).

MENCIONS ANT. 1238: *Benifat*, formant part de Canarossa (BSAL VII, 138a). Deu ser un *Rabal Abnal-Fat*, que Quadrado (*Conq. Mall.*, 462), basant-se en el *Rept.* posa en el te. de Pollença (que llavors hauria arribat fins allà).¹ El mapa Despuig posa dins el te. de Costitx la possessió de *Biniáf Baix* i el veïnat de *Biniáf de Dalt*.

(3) BENIFAT és un antic despoblat, avui partida, del te. de Pinet (Gandia) (xxxI, 199-200).

ETIM. Partint de la formació de la majoria dels noms en *Beni-* per mitjà de l'àr. *bāni* 'els fills de', 'el clan de', i de l'aspecte mateix de *-fat*, és bastant clar que aquest sigui de la forma *fatḥ* (com diu l'Oliver-Asín): és idèntic al mot *fatḥ* 'victòria, conquesta' (arrel *ftḥ* 'cobrir'), cf. cites d'això a l'art. *Fatarella*, car en la proximitat del *ḥ* és natural que la vocal «fatha» sonés *á* (no pas *ā*). Encara que hi ha NPP àrabs, quasi iguals, però que ja no satisfarien al detall fonètic.²

En canvi aquest el tenim ben documentat en l'ús com a NP, i a Espanya mateix: un *Abul Fatḥ Sa'dūn Ben Mas'ūd al-M<o>radi* en la Tecmila d'Abenabbar (26.67); un *Fatḥ ibn al-Qaššari*, tradicionista toledà (de c. a l'any 1000) en Aben-Pasqual (*BACHist.*

II, 26). *Fatḥ Il-Lab* fou el capitost dels moros mallorquins resistents després de la Conquesta; així figura avui *Fatḥ al-Lab* a Algèria (*GGAlg.*) i en Beaussier, el qual dóna també el simple, en la forma *Fatab* d'evolució fonètica.

Queda així clara l'etim. de (2) i (3). La dificultat està en la *-o* final àtona de *Benifato*. Que desperta la sospita d'un mossarabisme disfressat: potser amb *pena* PINNA 'penya' (a la manera dels noms reunits en massa en el vol. I, 258-259). Combinat amb FATUM 'fat, destí'? Tant semànticament, com en l'aspecte sintactoforatiu s'ha de descartar, com impossible, quasi absurd. El paisatge de *Benifato*, però, donaria peu a una altra sospita: sota el penyal interminable de la Serra d'Aitana; començant per la grandiosa *Penya Partagat* (no lluny al SO. del poble, l'enq. em féu notar *El Penyonet*, *Penya la Gossa*, *Runar del Sabater*, *Penya Repel*, *Penya-Font*, *Penya's Moles*, *Penya Barba-roja* (xxxv, 37.2, 34.1 etc.). Tot plegat em recordava el cas de *Prenafeta* (poble de la Conca de Barberà), amb la terminació *-feta* homòloga de *-fato*. Doncs, així com aquest surt de PINNA FRACTA 'rompuda', tindriem aquí FRACTUM?

I no obstant crec que s'ha de desestimar aquesta pensada seductora. Perquè aquest masculí o neutre FRACTUM no lliga amb el fem. de PINNA. Mirem d'agafar-nos amb el masculí *peny*, molt més rar, però que hem documentat en el *DECat* VI, 432a36ss. Sempre restaria inexplicada la desaparició de la *-r*. No és possible penjar-la al compte de l'arabització, per més que sapiguem que l'àrab no tolera grups inicials de cons. + *r*. Hi hauria un dilema, però de dues vies sense sortida. Si insistim en el femení PINNA (com en *Prenafeta* -FRACTA) no expliquem la *-o*. Si ens resignem amb el rar *peny* (PENNU-FRACTU), aquí ja no hi ha grup inicial d'oclusiva + *r* que és el que repugnava a l'àrab sinó *-fr-* que l'àrab podia separar sil·làbicament; i el mossàrab tampoc s'hi oposaria essent PENNU un mot excepcional i no generalment conegut com PENNA.

En definitiva s'imposa explicar *Benifato* també pel radical àrab antroponímic: si bé no podem atènyer-nos a l'Oliver, que hi suposa una accentuació inexistent *Benifató*. Tanmateix s'ha de tractar d'un nom d'aquesta arrel antroponímica. Que tenia altres variants: Oliver afirma que hi ha *Fatḥūn*, no sols és probable, sinó que figura en *GGAlg.*, car hi ha NPP àrabs formats amb l'addició del sufix *-ūn*, com *Ḥaldūn* o *Amrūn* (cf. Littmann, *Arabica* 1953, 193 ss.). Però més aviat serà *Fattūḥ* de la mateixa arrel amb *tt* intensiva, que està documentat per Littmann a Egipte (87), i el femení *Fattūba* a Algèria (*GGAlg.*), junt amb altres derivats (*Fattūhi* Alg., i *Fatḥi*, *Fatḥiya* a Egipte). Hi hagué reculada de l'accent: *Fáttub*; segons la norma vulgar, que ha estat causa que *Ibn-Bārūn*, passant per *Vinfarōn*, vagi donar el lleidatà *Vinjarō*. Aquí també hi havia davant l'accent la síl·laba llarga que causa aquesta reculada d'accent en vulgar: síl·laba tancada en *Fattūḥ*, vocal llarga en *bārūn*.

Un altre NL provinent d'aquest *Fáttub* pot ser el de